แบบจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม **แบบ มภ. ๒**

ส่วนที่ ๑ ลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๑. ชื่อรายการ บาตรบ้านบาตร

ชื่อเรียกในท้องถิ่น บาตรเหล็ก, บาตรเหล็กทำมือ, บาตรตะเข็บ, บาตรเหล็กรมดำ, บาตรนุ

๒. ลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (เลือกได้มากกว่า ๑ ช่อง)

- ☐ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา
- ☐ ศิลปะการแสดง
- ☐ แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และงานเทศกาล
- ☐ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
- ☑ งานช่างฝีมือดั้งเดิม
- ☐ การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

๓. พื้นที่ปฏิบัติ

ชุมชนบ้านบาตร ถนนบำรุงเมือง และถนนบริพัตร แขวงสำราญราษฎร์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

๔. สาระสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยสังเขป

บาตรหรือบาตรพระ คือ ภาชนะรองรับอาหารของพระภิกษุและสามเณรมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล จัดเป็นเครื่องอัฐบริขารทั้ง ๘ อย่างของพระสงฆ์ แรกเริ่มนั้นนิยมใช้บาตรดิน ในสมัยต่อมานิยมใช้บาตรที่ทำจากโลหะ เช่น เหล็ก ทองเหลือง สังกะสี หรือทำด้วยไม้ เป็นการคลาดเคลื่อนจากพุทธบัญญัติ แต่อนุโลมได้ตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

ชุมชนบ้านบาตรเป็นชุมชนแห่งแรกและแห่งเดียวในกรุงเทพมหานครที่ยังคงยึดอาชีพการทำบาตรพระ โดยมีกระบวนการทำบาตรด้วยวิธีดั้งเดิม คือการต่อเหล็กและตีขึ้นเป็นรูปบาตรด้วยมือในทุกขั้นตอน คุณสมบัติของบาตรที่นี่จะมีความคงทน ไม่ทำปฏิกิริยากับอาหาร และเมื่อถือขณะบิณฑบาตจะไม่ร้อนเท่ากับบาตรปั๊มจากโรงงาน ลักษณะของบาตรจะมี ๕ ทรง ได้แก่ ทรงไทยเดิม ทรงตะโก ทรงมะนาว ทรงลูกจัน และทรงหัวเสือ ซึ่งถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

ปัจจุบันการทำบาตรแบบโบราณมีอยู่เพียง ๒ แห่งเท่านั้น คือ ชุมชนบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร และวัดเวฬุวัน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตรนั้นเกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาแต่โบราณทำให้บาตรบ้านบาตรประกอบไปด้วยคุณค่าทางฝีมือแรงงาน และคุณค่าทางจิตใจจึงถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

๕. ประวัติความเป็นมา

ชุมชนบ้านบาตรมีเนื้อที่ประมาณ ๔ ไร่ ๓๗ งาน เป็นที่ดินเป็นของสำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ มีซอยเล็ก ๆ ชื่อว่า “ซอยบ้านบาตร” ซึ่งเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของช่างทำบาตรที่รวมกันอยู่เป็นกลุ่มก้อนสืบมาแต่โบราณ เป็นชุมชนโบราณหลังวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร (วัดภูเขาทอง) ซึ่งบ้านบาตรตั้งขึ้นเมื่อสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด แต่คาดการณ์ว่าชุมชนแห่งนี้มีอายุยาวนานกว่า ๒๐๐ ปี มีคำเล่าขานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนนี้ต่าง ๆ นานา บ้างก็ว่าพื้นที่แห่งนี้เป็นชุมชนของชาวกรุงศรีอยุธยาที่อพยพเข้ามาหลังจากเสียกรุงครั้งที่ ๒ และเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่นี่ หลังจากการสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานีพร้อมทั้งขุดคลองรอบกรุงในปี พ.ศ. ๒๓๒๖ และด้วยสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่มีพื้นที่จำกัด ไม่สามารถขยายพื้นที่ออกไปได้อีก จึงทำให้ชาวบ้านต้องอยู่ในกลุ่มของตน บรรพบุรุษของชาวบ้านบาตรจึงมักจะถ่ายทอดวิชาความรู้ในการทำบาตรให้กับลูกหลาน คนในครอบครัว หรือในหมู่เครือญาติ คุณสุเทพ สุทดิศ ช่างทำบาตรฝีมือเยี่ยมและเป็นที่ยอมรับของพระสงฆ์ที่ใช้บาตรจากบ้านบาตรอย่างมาก (ปัจจุบันช่างสุเทพเสียชีวิตแล้ว) ได้เล่าว่า “บรรพบุรุษทำบาตรมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ชื่อปู่สุด สิงหเสนี เป็นปู่ทวด จากปู่ทวดก็ถ่ายทอดวิชาความรู้มาจนกระทั่งถึงช่างสุเทพ” การถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งให้ได้วิชาความรู้นั้นไปประกอบอาชีพต่อ ๆ ไป ถือเป็นขนบธรรมเนียมไทยอย่างหนึ่งที่มีมาช้านาน

ในสมัยก่อนการทำบาตรที่บ้านบาตรถือว่าเป็นการทำบาตรด้วยมือแห่งเดียวในประเทศไทย ชาวบ้านเกือบทั้งหมู่บ้านยึดอาชีพทำบาตรเป็นหลัก โดยจะนำบาตรที่ผลิตได้ไปขายส่งที่ย่านสำเพ็งและย่านเสาชิงช้า ขายได้ใบหนึ่งไม่ถึงบาท ส่วนมากจะขายกันเป็นราคาส่ง เช่น ๑๐ ใบ ๘ บาท หรือ ๑๐ ใบ ๑๒ บาท การทำบาตรของชาวบ้านที่มีชื่อเสียงเป็นที่เลื่องลือ จนกระทั่งสามารถส่งไปขายยังจังหวัดต่าง ๆ และประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เขมร อินเดีย และศรีลังกา (พรเพ็ญ รัตนโพธิ์แสงศรี, ๒๕๕๐)

ราวปี พ.ศ. ๒๕๑๓ หลังกรมศาสนาอนุญาตให้ภิกษุใช้บาตรที่ผลิตด้วยเครื่องจักรได้ จึงมีการตั้งโรงงานผลิตบาตรพระแบบอุตสาหกรรมขึ้น บาตรปั๊มเข้ามาตีตลาดแทนที่บาตรบุทำมือ เพราะการผลิตรวดเร็ว ปริมาณการผลิตต่อครั้งสูงกว่า และราคาต้นทุนถูกกว่ามาก การผลิตบาตรบุของบ้านบาตรจึงต้องชะงักลง ช่างฝีมือหลายคนต้องเลิกอาชีพการทำบาตรมือไปประกอบอาชีพอื่นแทน มีเพียงคนไม่กี่กลุ่มที่ยังคงสืบทอดการทำบาตรอยู่ในขณะนั้น เพราะอยากที่จะอนุรักษ์การทำบาตรแบบโบราณที่อยู่คู่กับพระพุทธศาสนาเอาไว้

ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ชาวบ้านบาตรได้ตั้ง “สมาคมผู้ค้าบาตรไทย” โดยคำแนะนำของกรมการค้าภายในกระทรวงพาณิชย์เพื่อรวมกำลังชาวบ้านบาตรต่อสู้และต่อต้านการผลิตบาตรปั๊ม หลังจากนั้นกระทรวงอุตสาหกรรมได้ออกหนังสือเป็นนโยบายห้ามการผลิตบาตรโดยเครื่องจักรอย่างเด็ดขาด แต่ก็ยังมีโรงงานบางแห่งแอบผลิตบาตรปั๊มออกจำหน่ายอยู่

ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ได้เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมฟื้นฟูชุมชนบ้านบาตร และเกิดการก่อตั้งกลุ่มทำบาตรพระที่ถูกต้องตามพระวินัยขึ้น คือบาตรเหล็กที่ทำด้วยมือโดยไม่มีเครื่องจักรกลใด ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง และมีการพัฒนาวัตถุดิบที่ใช้ทำบาตรจากเดิมที่ใช้เหล็กจากถังยางมะตอยได้พัฒนาเป็นแผ่นเหล็กหนาที่แข็งแรงกว่าเดิม และให้เสียงดังกังวาน

นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้กลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและดูขั้นตอนการทำบาตร ทำให้บ้านบาตรเป็นที่รู้จักมากขึ้นจนพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มคนที่เคยทำบาตรจึงได้กลับมาทำบาตรกันเพิ่มขึ้น ปัจจุบันมีช่างทำบาตรมากกว่า ๓๐ คน มีรายการซื้อจากทั่วประเทศ และมีการพัฒนาบาตรให้เป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวด้วย

ชุมชนบ้านบาตรถือเป็นชุมชนหัตถกรรมชาวบ้านหรือบ้านช่างที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่รู้จักปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ทำให้ภูมิปัญญาการทำบาตรไม่สูญหายไป โดยเป็นชุมชนแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาที่สำคัญจนได้รับการรวบรวมหนังสือ ๑๘ ชุมชนหัตถกรรมภูมิปัญญาโบราณกรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันกลุ่มผู้สืบทอดภูมิปัญญาการทำบาตร เหลือเพียง ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑. กลุ่มนายหิรัญ เสือศรีเสริม

๒. กลุ่มนางอารีย์ สายรัดทอง

๓. กลุ่มนางกฤษณา แสงไชย

โดยทั้ง ๓ กลุ่มนี้ ได้มีส่วนช่วยในการเป็นแหล่งผลิตบาตร แหล่งท่องเที่ยว และแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญให้แก่นักท่องเที่ยว นักเรียน และนักศึกษาที่เข้ามาเยี่ยมชม และเรียนรู้ภายในชุมชน

๖. ลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๑. ลักษณะเฉพาะของบาตรบ้านบาตร

การทำบาตรบ้านบาตรนั้น เป็นงานช่างบุของไทยแขนงหนึ่ง มีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ มีเสียงที่ไพเราะและกังวานเหมือนระฆัง มีความทนทาน การต่อเหล็กและตีขึ้นรูปด้วยมือ ซึ่งทำจากส่วนประกอบของเหล็ก ๘ ชิ้น โดยมีความเชื่อมาจาก มรรคมีองค์ ๘ และความสัมพันธ์กับพุทธประวัติที่ว่า บาตรใบแรกของพระพุทธเจ้าคือบาตรที่ฆฏิการพรหมนำมาถวายและเกิดหายไป ท้าวจตุมหาราช เทพผู้อภิบาลรักษาโลกประจำอยู่ในทิศทั้ง ๔ จึงนำบาตรศิลามีพรรณรังสีเขียวมาถวายองค์ละ ๑ ใบ พระองค์ทรงรับบาตรทั้งสี่อธิษฐานเข้าเป็นใบเดียวกัน จึงเป็นที่มาของธรรมเนียมการสร้างบาตรให้เป็นรอยประสานต่อกันเป็นตะเข็บเปรียบประหนึ่งการประสานบาตรของพระพุทธเจ้าในครั้งนั้น นอกจากนี้บาตรจากบ้านบาตรจะมีการรมดำซึ่งจะทำให้ไม่ทำปฏิกิริยากับอาหาร และเมื่อถือขณะไปบิณฑบาตจะไม่ร้อนเท่ากับบาตรสแตนเลสหรือบาตรปั๊มจากโรงงาน และถูกตามต้องพระวินัยตามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ว่า “บาตรพระต้องทำจากดินเผาหรือเหล็ก มีขนาดระหว่าง ๗ - ๑๑ นิ้ว” ด้วยคุณสมบัติของบาตรที่ทำด้วยมือของชาวบ้านบาตร เมื่อเทียบกับราคาแล้วถือว่าคุ้มค่าเป็นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับบาตรปั๊มที่ทำจากเครื่องจักรกล

๒. รูปทรงของบาตร

บาตรบ้านบาตรนั้นจะต้องใช้ความละเอียดประณีตในการทำพร้อมทั้งต้องใช้ฝีมือของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น บาตรพระนั้นมีอยู่ ๕ ทรงด้วยกัน คือ

๒.๑ ทรงไทยเดิม มีฐานป้าน ก้นบาตรแหลม และกระพุ้งข้างจะใหญ่ จึงไม่สามารถวางบนพื้นได้ต้องวางบนฐานรองบาตร

๒.๒ ทรงตะโก ฐานมีลักษณะคล้ายทรงไทยเดิม แต่ก้นมนย้อย สามารถวางบนพื้นได้ เป็นบาตรทรงสูง ก้นมน ลึก และมีกระพุ้งข้างที่แคบ

๒.๓ ทรงมะนาว รูปร่างมน ๆ คล้ายกับผลมะนาวแป้น เวลาจับจะถนัดมือ บรรจุอาหารได้เยอะกว่าทรงอื่น

๒.๔ ทรงลูกจัน เป็นบาตรทรงเตี้ย แป้น ๆ ลักษณะคล้ายทรงมะนาวแต่จะเตี้ยกว่า การบรรจุอาหารจะได้น้อยกว่า

๒.๕ ทรงหัวเสือ รูปทรงคล้ายทรงไทยเดิม แต่ก้นบาตรจะไม่แหลม สามารถวางบนพื้นได้

สำหรับทรงไทยเดิมนั้น จัดว่าเป็นทรงโบราณ ที่มีมานับร้อยปี ขณะที่ทรงมะนาวและทรงลูกจัน มีอายุประมาณ ๘๐ - ๙๐ ปี ส่วนทรงหัวเสือจะเป็นทรงรุ่นหลังสุด เริ่มมีการผลิตมาได้ประมาณ ๓๐ ปี เป็นทรงที่พระภิกษุนิกายธรรมยุตนั้นนิยมใช้ ส่วนบาตรที่เป็นที่นิยมมากที่สุดในปัจจุบันคือ “ทรงตะโก”

๓. วัสดุและอุปกรณ์การทำบาตร

๓.๑ วัสดุ การทำบาตรบ้านบาตรเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม โดยอยู่ในประเภทเครื่องโลหะเนื่องจากวัตถุดิบที่สำคัญที่ใช้ในการทำบาตร คือ เหล็ก แต่เดิมจะใช้กระป๋องสี ถังยางมะตอย ฝาถังน้ำมันก๊าด ถังแก๊ส หรือฝากระโปรงรถ โดยนำถังเหล็กเหล่านั้นมาทำความสะอาดโดยการเผา ซึ่งในอดีตถังเหล็กยางมะตอยได้มาจากเทศบาลกรุงเทพมหานครที่ใช้ใส่ยางมะตอยเพื่อราดถนน เมื่อถึงเวลาจะมีคนนำถังยางมะตอยที่ใช้แล้วมาส่งให้ที่ชุมชน ราคาประมาณ ๑๐ กว่าบาทต่อถัง ๑ ใบ โดยถังยางมะตอยทำจากเหล็กมีเนื้อบางทำให้สามารถตีบาตรได้ง่าย สะดวก และราคาไม่แพง ปัจจุบันการแข่งขันที่สูงขึ้นจึงทำบาตรจากเหล็กแผ่นและเหล็กเส้น โดยเหล็กแผ่นจะนำมาทำตัวบาตร ส่วนเหล็กเส้นทำขอบบาตร ซึ่งซื้อแถววัดดวงแข ย่านหัวลำโพง ถนนรองเมือง บางประกอก และบางปะแก้ว ส่วนเหล็กแผ่น ซื้อจากร้านจำหน่ายเหล็ก ขนาดเบอร์ ๒๓-๑๘ เบอร์ ๑๘ เป็นอย่างหนาที่สุดที่ใช้ในการทำบาตร

๓.๒ อุปกรณ์

๑) ทั่งลาย ทำจากไม้มะขาม ใช้สำหรับเป็นที่รองรับส่วนโค้งของขอบบาตรเพื่อทำลายบาตร

๒) ทั่งเหล็ก ใช้สำหรับรองในการทุบเหล็กและตีเหล็ก

๓) ลูกกะล่อนและหัวลูกกะล่อนขนาดต่าง ๆ มีทั้งแบบที่ยึดติดกับพื้นละแบบที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ใช้สำหรับรองรับบาตรในการตีบาตร ลูกกะล่อนที่ใช้มีหลายขนาดขึ้นอยู่กับขั้นตอนว่าต้องการความละเอียดมากน้อยเพียงไร เช่น การตีบาตร ก็ต้องใช้ลูกกะล่อนที่เรียบละเอียดมากที่สุด

๔) ค้อนขนาดต่าง ๆ ใช้สำหรับตีเหล็ก และตีบาตรให้เรียบ

๕) ค้อนลาย ลักษณะโค้งงอ หัวค้อนแหลม ใช้ในขั้นตอนการทำลายบาตร

๖) คีม ใช้สำหรับหักเหล็ก (หักฟันปลา)

๗) แท่งเหล็ก ใช้สำหรับขีดกะเหล็ก

๘) กรรไกรญวน ใช้สำหรับตัดแผ่นเหล็ก

๙) กรรไกรมอญ ใช้สำหรับจักเหล็ก

๑๐) ม้าตะไบ ใช้ในขั้นตอนการตะไบบาตร มีหู ๒ หู

๑๑) เตา ใช้สำหรับเป่าแล่น

๔. ขั้นตอนการทำบาตร

การทำบาตรเริ่มต้นจากการไหว้ครู เพราะมีความเชื่อว่าวิชาการทำบาตรมีครูที่เป็นผู้ประสาทวิชาการทำบาตร จึงต้องมีการไหว้ครู พ่อปู่ครูบาตร และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ เช่น เตาแล่นบาตร เพื่อเป็นการฝากเนื้อฝากตัว และคุ้มครองให้การทำบาตรสำเร็จด้วยดี โดยจะจัดให้มีพิธีไหว้ครูในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี

การทำบาตรนั้นแบ่งเป็น ๒๑ ขั้นตอนด้วยกัน ดังนี้

๔.๑ การทำปากบาตร โดยการใช้เหล็กเส้นตรง แล้วนำมาโค้งทำ ขนาดของเหล็กที่ใช้ในการทำปากบาตรหนา ๑ หุน กว้าง ๖ หุน ความยาวขึ้นอยู่กับขนาดของบาตร เริ่มจากนำเหล็กเส้นตรงที่ผ่านการวัดและกำหนดขนาดมาแล้ว ตีไล่ไปเรื่อย ๆ บนทั่งที่รองรับส่วนโค้งของเหล็ก ตีไปเรื่อย ๆ จนโค้งเป็นครึ่งวงกลมตามขนาดของบาตรที่ต้องการ แล้วตีต่อไปจนกระทั่งเป็นวงกลมของขอบบาตร เพื่อนำไปใช้ในการขึ้นตัวบาตรต่อไป

๔.๒ การกะเหล็ก การกะเหล็กนั้นเป็นการขีดวัดขนาดของเหล็กที่จะนำมาต่อเป็นกง ความยาวประมาณจะเท่ากับปากบาตร แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับรูปทรงของบาตรด้วย ในสมัยก่อนใช้ดินสอหินที่ใช้เขียนกระดานชนวน แต่ในปัจจุบันช่างทำบาตรนิยมใช้เหล็กขีดเพราะมีความแน่นอนกว่า

๔.๓ การตัดเหล็ก ตัดแผ่นเหล็กด้วยกรรไกรญวนให้เป็นรูปกากบาทตามที่วัดไว้ โดยเริ่มจากการนำแผ่นเหล็กมาวัดและตัดตามขนาดที่ต้องการ ทั้งหมด ๓ แผ่น แผ่นแรกจะมีขนาดยาวเป็นพิเศษ เรียกว่า เอ็น ซึ่งจะทำหน้าที่แบ่งครึ่งของบาตร ส่วนอีกสองแผ่นที่เหลือจะสั้นกว่า เรียกว่า ฝาข้าง จะใช้ในการกำหนดด้านข้างของบาตร แต่เมื่อได้มาแล้วเหล็กทุกแผ่นจะเข้าสู่การจักเหล็ก ซึ่งเป็นเกร็ดเคล็ดลับแห่งภูมิปัญญาที่เก่าแก่ของช่างตีบาตรที่บ้านบาตร

๔.๔ การเว้าเหล็ก เป็นการตัดส่วนปลายของแผ่นรูปกากบาทให้เว้าลงไปทั้ง ๔ ด้าน เพื่อให้เข้ากับปากบาตรได้พอดี ก่อนเว้าต้องงอเหล็กตรงปลายแต่ละด้านขึ้นเล็กน้อย เพื่อจะได้ไม่สะดุดกับกรรไกรในขณะที่ตัด เมื่อเว้าเสร็จจึงทุบให้เรียบร้อยเหมือนเดิม (ปัจจุบันขั้นตอนนี้ไม่มีการทำแล้ว)

๔.๕ การจักขอบเหล็ก ใช้กรรไกรจักตรงส่วนเว้าของแผ่นเหล็กรูปกากบาททั้ง ๔ ด้าน แล้วทุบให้เรียบ เพื่อเวลานำแต่ละชิ้นส่วนมาต่อกัน เหล็กจะประสานกันแนบสนิทและทำให้บาตรมีความคงทนกว่าการเชื่อมต่อธรรมดา

๔.๖ การงอเหล็ก เป็นการดัดเหล็กที่จักแล้วให้โค้งได้ลักษณะของบาตร

๔.๗ การหักเหล็ก หักเหล็กที่จักไว้ให้เป็นแบบสลับฟันปลาด้วยคีมคีบเหล็กหรือเหล็กแหนบเพื่อจะนำไปประกอบเข้ากับปากบาตร

๔.๘ การติดกงหรือการประกอบกง การติดกงหรือการประกอบกงเป็นการรวมประสานเข้าด้วยกันของปากบาตร เอ็นบาตร และฝาข้างทั้ง ๒ โดยไม่ต้องพึ่งกาวหรือน็อต สกรูใด ๆ เลย อาศัยเพียงแค่ซี่เหล็กที่ผ่านการจักมาก่อนหน้านี้ ในการประสานยึดเหล็กทั้ง ๔ เข้าด้วยกัน

๔.๙ การกะหน้าวัว หน้าวัว คือ แผ่นเหล็กที่ใช้สำหรับติดช่องว่างที่เหลือทั้ง ๔ ด้าน ในการกะหน้าวัวจะนำแผ่นเหล็กมาวัดกะขนาดเพื่อประกอบกับกง

๔.๑๐ การตัดหน้าวัว การตัดแผ่นเหล็กที่วัดไว้และต้องตัดเผื่อไว้สำหรับจักฟันประมาณ ๒ มิลลิเมตร โดยหน้าวัวแต่ละด้านเมื่อผ่านการตัดมาแล้วจะมีลักษณะคล้ายแผ่นเตารีด

๔.๑๑ การจักหน้าวัว นำหน้าวัวที่ตัดแล้ว มาจักด้วยกรรไกรโดยรอบ ตัดให้เป็นซี่เล็ก ๆ เพื่อใช้สำหรับการยึดประสานติดกับกงของบาตรที่รออยู่ก่อนหน้านี้ เสร็จแล้วทุบด้วยค้อนให้เรียบ

๔.๑๒ การโค้งหน้าวัว ดัดหน้าวัวให้โค้งเพื่อจะนำไปประกอบกงให้ได้รูปทรงของบาตร

๔.๑๓ การหักหน้าวัว ง้างเหล็กที่จักให้ได้ลักษณะสลับฟันปลา

๔.๑๔ การเข้าหน้าวัว นำเหล็กหน้าวัวประกอบเข้ากับกงให้ครบทั้ง ๔ ด้าน จนเป็นรูปบาตร แล้วใช้ค้อนทุบบนลูกกะล่อน

๔.๑๕ การหยอดบาตร (การโรยผงประสานทอง) ผงประสานทอง เป็นของผสมระหว่างผงบอแรกซ์กับผงทองแดง การโรยผงประสานทองจะโรยลงตามตะเข็บด้านในของบาตร ก่อนการหยอดบาตร ต้องนำบาตรไปแช่น้ำก่อน พอสะเด็ดน้ำจึงโรยผงประสานทองลงไป ถ้าบาตรแห้งเสียก่อนก็ต้องสลัดน้ำใส่อีก มือที่จับผงประสานทองต้องแห้ง การโรยต้องโรยให้สม่ำเสมอ เป็นเส้นเล็กและนูน และต้องระวังไม่ให้ผงประสานทองเลอะเทอะส่วนอื่น เพราะเวลาเป่าแล่นผงประสานทองจะลามติดผิวบาตรทำให้บาตรไม่เรียบได้ แต่ก่อนจะเอาไปเป่าแล่นต้องเผาให้น้ำประสานทองละลายเพื่อให้ยึดตะเข็บไว้ ถ้าไม่เผามันจะหลุด แล้วจะแล่นไม่ติด

๔.๑๖ การเป่าแล่น (แล่นบาตร) การเป่าแล่นบาตรต้องใช้ไฟแรงสูง ใช้ไม้สักเป็นเชื้อเพลิงเพราะให้ไฟแรง ก่อนเป่าแล่นต้องใช้ไฟอ่อน ๆ เผาด้านในของบาตรก่อนเพื่อให้ผงประสานทองละลายลงไปเกาะในตะเข็บ โดยใช้ขี้กบหรือกระดาษเป็นเชื้อเพลิง จากนั้นคว่ำบาตรลงกลางเตา (ส่วนที่ให้ไฟร้อนสูงสุด) เผาจนเหล็กแดง แล้วใช้ไม้เขาควายเขี่ยให้บาตรหงายขึ้น กลับให้ทุกด้านของบาตรได้รับความร้อนอย่างทั่วถึง เพื่อให้ผงทองแดงและน้ำประสานทองละลายเชื่อมเนื้อเหล็กให้เป็นเนื้อเดียวกัน

ปัจจุบันการแล่นบาตรไม่ได้ทำแล้ว แต่ใช้วิธีการเชื่อมบาตรหรืออ๊อกแทน โดยมีการเชื่อมด้วยเหล็กหรือทองแดงแล้วแต่ความต้องการของลูกค้า

๔.๑๗ การยุบมุมบาตร เมื่อบาตรที่เป่าแล่นหรือเชื่อมเสร็จและเย็นลงแล้ว นำมายุบมุมโดยใช้ค้อนตีตามตะเข็บ และจะเป็นการตรวจสอบด้วยว่าทุกตะเข็บเชื่อมติดกันดีหรือยัง ถ้ายังก็ต้องนำไปเป่าแล่นซ่อมส่วนที่ยังไม่เชื่อมกันอีกที

๔.๑๘ การลายบาตร ใช้ค้อนลายทุบบาตรโดยตีผิวบาตรให้ได้รูปทรง โดยจะตีบน “ทั่งลาย” ทั่งลายจะมีลักษณะเป็นล่องเว้าลงไปเพื่อรองรับส่วนโค้งของบาตร แต่ถ้ายังไม่เรียบต้องนำไปแช่น้ำกรดให้กรดกัดขี้เหล็กออกให้หมด น้ำกรดที่ใช้จะผสมน้ำ ๑ ถัง ต่อน้ำกรดประมาณ ๑/๒ ขวด

๔.๑๙ การตีบาตร ช่างจะใช้ค้อนเหล็กตีที่ด้านนอกของบาตรให้รอบ เพื่อให้ส่วนที่นูนออกมาจากการลายเรียบเสมอกัน โดยใช้ค้อนปอนด์ตีบาตรที่คว่ำบนลูกกะล่อน การตีนี้เรียกว่า “ตีเรียงเม็ด” จากนั้นนำไปตีลายบนทั่งไม้ เพื่อให้ได้รูปทรงตามต้องการ

๔.๒๐ การตะไบบาตร นำบาตรที่ตีแล้วมาเจียรและตะไบให้เรียบ การตะไบบาตรจะทำบนม้าตะไบ เท้าของช่างด้านหนึ่งจะสอดเข้าในบาตร อีกข้างหนึ่งจะยันบาตรไว้ให้ติดกับหูม้าตะไบ เพื่อความมั่นคงของบาตรซึ่งจะช่วยให้ตะไบได้ดี บาตรที่ตะไบเสร็จเรียบร้อยแล้วเรียกว่า “บาตรขาว” ในการตะไบจะใช้ตะไบ ๒ หน้า

๔.๒๑ การระบมบาตร โดยปกติบาตรที่ตะไบเสร็จจะเงาสวย ดูแล้วไม่มีที่บรรจบเรียกบาตรนี้ได้ว่า “บาตรขาว” บาตรนี้ธรรมดาจะนำไปรมควันต่อ เพื่อเป็นการป้องกันการเกิดสนิม และเพิ่มความคงทนแข็งแรง โดยที่บ้านบาตรนั้นจะใช้วิธีการ “รมดำ” ซึ่งใช้เวลาไม่นาน แบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ นำบาตรมาเช็ดให้สะอาด

ขั้นที่ ๒ ทาน้ำมันแอลกอฮอล์ หรือเชลแล็ก

ขั้นที่ ๓ นำบาตรที่ทาด้วยน้ำมันแอลกอฮอล์หรือเชลแล็ก

ขั้นที่ ๔ เมื่อรมดำทั่วแล้วก็ยกออกจากไฟ ปล่อยไว้ให้บาตรเย็นแล้วนำไปเคลือบด้วยวานิช บาตรที่ได้จะดำเป็นเงา

หลังจากการรมดำแล้ว การทำบาตรโดยทั่วไปจะต้องมีการ “ระบมบาตรหรือบ่มบาตร” ต่อเพื่อให้บาตรแกร่งทนยิ่งขึ้น สามารถใช้ได้ทนโดยไม่เกิดสนิม วิธีการบ่มบาตรจะใช้ความร้อนสูงมาก ถ่านที่ใช้ส่วนใหญ่จึงเป็นถ่านไม้สัก หลักสำคัญจะต้องใช้ความร้อนและบาตรต้องไม่โดนเปลวไฟ โดยใช้ถังมาครอบบาตรให้มิดแล้วใช้ไฟเผาข้างนอก ประมาณ ๘ - ๙ ชั่วโมง เสร็จแล้วปล่อยทิ้งไว้ให้เย็นเอง จึงจะเปิดถังที่ครอบออก ถ้าเปิดออกทันทีบาตรจะกะเทาะหรือแตกง่าย บาตรที่บ่มแล้วจะมีสีค่อนข้างดำและด้าน ซึ่งถ้าเป็นพระสายธรรมยุต ส่วนใหญ่จะนำบาตรไปบ่มเอง โดยจะใช้เวลาทั้งวันทั้งคืน เมื่อบ่มเสร็จแล้วจะเกิดไฮ (Hi Carbon Steel หรือ Hi Tempered Carbon) เป็นประกายเพชรขึ้นมาเคลือบบาตร ซึ่งเกิดจากการทำปฏิกิริยาของเหล็กกับความร้อน ทำให้บาตรมีความทนทาน ไม่เกิดสนิม และไม่ทำปฏิกิริยากับอาหาร

ในปัจจุบันมีการเพิ่มขั้นตอนการวาดลวดลายลงบนบาตรเป็นการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและพัฒนารูปแบบหลากหลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึกสำหรับบุคคลทั่วไป เป็นของสะสมมากกว่าการใช้งาน ตัวอย่างลายที่วาดลงบนบาตร เช่น ลายพญานาคทรงเศียร ลายเพดานโบสถ์ ลายเสาโบสถ์ ลายไทยจากหนังสือรวบรวมลายไทย ลายไทยประยุกต์ เป็นต้น

ส่วนที่ ๒ คุณค่าและบทบาทของวิถีชุมชนที่มีต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๑. คุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สำคัญ (คุณค่าของบาตรบ้านบาตร)

บาตรที่ชุมชนบ้านบาตร เป็นผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมไทย ซึ่งสามารถสรุปเป็นคุณค่าในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. คุณค่าด้านการใช้สอย บาตรนั้นเป็นสิ่งที่ผลิตขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตของพระภิกษุและสามเณร ในการปฏิบัติกิจของสงฆ์ เป็นภาชนะใส่อาหาร สำหรับพระภิกษุสามเณร เป็นของใช้ที่มีความสำคัญสำหรับพระสงฆ์ และเป็นหนึ่งในอัฐบริขาร ชิ้นส่วนแผ่นเหล็ก ๘ ชิ้น ยังแฝงความหมายถึงหลักธรรมมรรคมีองค์ ๘ หรืออริยมรรค คือ หนทางแห่งการดับทุกข์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอริยสัจสี่ประการ

๒. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี บาตรเป็นสิ่งที่มนุษย์ผลิตขึ้นอย่างมีจุดประสงค์ จึงมีที่มาของการประดิษฐ์ขึ้นให้ศึกษาประวัติความเป็นมาและการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของชุมชน

๓. คุณค่าด้านการเป็นเอกลักษณ์ของสังคมและวัฒนธรรม เป็นงานช่างฝีมือดั้งเดิมที่เกิดขึ้นและถ่ายทอดแก่คนรุ่นหลังภายใต้ความเชื่อและศาสนา ที่สร้างให้สัมพันธ์กับบาตรของพระพุทธเจ้าในอดีต

๔. คุณค่าทางศิลปะ บาตรของบาตรนั้นมีความสวยงามที่แสดงผ่านรูปทรง ลวดลาย สี ที่ใช้ฝีมือช่างที่มีความประณีตและวิจิตรบรรจงในการทำทั้งยังต้องอาศัยความสามารถของช่างหลายแขนงในการทำงานรวมกัน

๕. คุณค่าด้านเศรษฐกิจ บ้านบาตรนอกจะผลิตบาตรพระแบบปกติทั่วไปแล้ว ยังมีการผลิตบาตรขนาดเล็กเพื่อเป็นของที่ระลึกจากการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่ง

๒. บทบาทของชุมชนที่มีต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

คนในชุมชนบ้านบาตรมีส่วนร่วมในการ ฟื้นฟู สงวน รักษา ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยในปัจจุบันมี ๕ กลุ่ม ที่นอกจากจะยังคงผลิตบาตรแบบดั้งเดิมอยู่ ยังมีการทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนเกี่ยวกับการรักษามรดกทางวัฒนธรรมการทำบาตรบ้านบาตร ซึ่งผู้นำชุมชนเป็นผู้นำในการสืบทอดโดยการเปิดสอนการทำบาตรให้แก่คนในชุมชนและคนทั่วไปที่สนใจ ปัจจุบันมีผู้สนใจมาเรียนรู้มากขึ้นหลายคนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ นอกจากนี้ยังได้พาคนในชุมชนบ้านบาตร ที่เป็นช่างทำบาตรไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพระที่ทำบาตรเอง ที่วัดเวฬุวัน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับพระสงฆ์จนสามารถทำบาตรได้เอง

ส่วนที่ ๓ มาตรการในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๑. โครงการ กิจกรรมที่มีการดำเนินงานของรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

☑ การศึกษา วิจัย

บาตรของบ้านบาตรนั้นเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทเครื่องโลหะที่ยังคงเอกลักษณ์จากในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาพัฒนาและถ่ายทอดให้กับเยาวชนหรือผู้ที่ต้องการศึกษา เช่น

๑. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี เรื่อง “การศึกษาลักษณะชุมชนบ้านบาตร อำเภอป้อมปราบศัตรูพ่าย จังหวัดกรุงเทพมหานคร” ของนายภิญโญ กมลาภรณ์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๑๕

๒. งานวิจัยเรื่อง “ผลกระทบการถ่ายทอดเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นงานศิลปหัตถกรรมโลหะ การผลิตบาตรพระสงฆ์ ชุมชนบ้านบาตร แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร” ของวิทยา เมฆขำ และธรรมรักษ์ ศรีมารุต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พ.ศ. ๒๕๕๐

๓. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท เรื่อง “การอนุรักษ์และการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตบาตรบ้านบาตรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน” ของพระมหาวีระยุทธ ประสาทนอก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. ๒๕๕๑

๔. ประมวลวิชาระดับปริญญาโทเรื่อง “รูปแบบธุรกิจเชิงการท่องเที่ยวอนุรักษ์วัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านบาตร” ของนางสาวอภิญญา จงวนาพิทักษ์กุลและคณะ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๔

๕. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท เรื่อง “การจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาการทำบาตร กรณีศึกษาร้านหัตถกรรมไทยโบราณ” ของนางสาวสุนีย์ ภุทรเจียรพันธุ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๕๖

๖. งานศึกษาวิจัย เรื่อง “การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร” ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปริศนา มัชฌิมา และคณะ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

☑ การอนุรักษ์ ฟื้นฟู

๑. กลุ่มช่างทำบาตรเป็นกลุ่มคนสำคัญที่ยังคงอนุรักษ์รูปแบบการทำขันแบบโบราณให้คงอยู่ โดยอาศัยความรัก ความศรัทธาในวิชาชีพ และตระหนักถึงความสำคัญในการรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ

๒. การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เครือข่ายการท่องเที่ยว นักวิชาการต่าง ๆ ที่เข้ามาจัดเก็บข้อมูล ถ่ายทอด ส่งเสริมกิจกรรมด้านงานหัตถกรรม การท่องเที่ยว การสาธิต เปิดตลาด และการรณรงค์ให้เห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญาทางด้านวัฒนธรรม

☑ การสืบสานและถ่ายทอด

๑. การจัดเก็บองค์ความรู้ในรูปแบบเอกสารอยู่ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร หนังสือ การศึกษาวิจัย เป็นต้น

๒. ผู้นำชุมชนบ้านบาตรเป็นผู้นำในการสืบทอด โดยการเปิดสอนการทำบาตรให้แก่คนในชุมชนและคนทั่วไปที่สนใจ ปัจจุบันมีผู้สนใจมาเรียนรู้มากขึ้น หลายคนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้

๓. โรงเรียนอนุบาลบ้านบาตรได้จัดโครงการเรียนรู้เรื่องบาตร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ชุมชนใกล้เคียงได้มีส่วนร่วมสร้างกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก ๆ ผ่านการเรียนรู้เรื่องบาตรพระ

☑ การพัฒนาต่อยอดมรดกภูมิปัญญา

๑. การเพิ่มรูปแบบของสินค้าให้มีความหลากหลาย เพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึกสำหรับบุคคลทั่วไป เป็นของสะสมมากกว่าการใช้งาน เช่น การวาดลวดลายลงบนบาตร การทำบาตรขนาดเล็กสำหรับนำไปตกแต่งบ้าน เป็นต้น

๒. การเพิ่มช่องทางการเข้าถึงชุมชนทั้งในด้านองค์ความรู้ และการตลาด เช่น การจัดทำเว็บไซต์ สื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เป็นต้น

☑ การดำเนินงานด้านอื่น ๆ

๑. การเผยแพร่ในสื่อสิ่งพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่าง ๆ เช่น วารสารช่างศิลป์ไทย กรมศิลปากร ปี ๒๕๓๗, วารสารภูมิปัญญาไทยในงานศิลป์ ถิ่นเมืองกรุง กรมศิลปากร ปี ๒๕๔๓, วารสารสารพันมรดกไทย กรมศิลปากร ปี ๒๕๓๖, หนังสือย่านเก่าในกรุงเทพฯ (เล่ม ๑) ผู้เขียน ปราณี กล่ำส้ม ปี ๒๕๕๒, หนังสือหัตถกรรมไทย ความเป็นมาและการผลิตในปัจจุบัน ศึกษากรณี : การปั้นหล่อพระ การทำบาตรพระ การทำขลุ่ย และการทำของเล่นไม้ระกำของ วัฒนะ จูฑะวิภาต ปี ๒๕๔๔ เป็นต้น

๒. การจัดเก็บองค์ความรู้ในรูปแบบของสื่อวีดิทัศน์ เช่น รายการกบนอกกะลา ตอน วิธีศรัทธาคุณค่าบาตรไทย บริษัท ทีวีบูรพา จำกัด เป็นต้น

๒. ข้อมูลการส่งเสริม สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม

๑. สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ได้เป็นหน่วยงานสำคัญในการฟื้นฟู และส่งเสริมให้พื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วยการนำนักท่องเที่ยวเข้ามาชมวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำบาตร และส่งเสริมเพื่อยกฐานะเป็นชุมชนหัตถกรรมชาวบ้านหรือบ้านช่างที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร

๒. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีการบรรจุบ้านบาตรไว้ในรายการท่องเที่ยวกรุงเทพฯ

๓. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ได้ประกาศขึ้นทะเบียน “บาตรบ้านบาตร” เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปี ๒๕๕๕

๔. สภาวัฒนธรรมเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร ได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนในการออกสาธิต บรรยาย ในกิจกรรมงานด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น งานมหกรรมวัฒนธรรม ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ งานฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้น

๓. มาตรการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่คาดว่าจะดำเนินการในอนาคต

๑. การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชน หรือโรงเรียนเพาะช่าง เพื่อบูรณาการภูมิปัญญาเข้าไปสู่นักเรียน นักศึกษา โดยความร่วมมือของวิทยากรในชุมชน รวมไปถึงความร่วมมือและการประสานงานร่วมกับองค์กรในระดับท้องถิ่น

๒. มีการขยายตลาดหรือมีการส่งออกไปยังวัดไทยที่อยู่ในต่างประเทศให้ได้ใช้บาตรทำมือของคนไทย

๓. จัดหาแหล่งทุนสนับสนุนธุรกิจ และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านบาตร

๔. ตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้การทำบาตรบ้านบาตรเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้การทำบาตรจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ ทั้งในชุมชนและคนทั่วไปที่สนใจให้เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าและคุณประโยชน์ของภูมิปัญญาตนเอง

๕. การเสริมสร้างและยกย่องปราชญ์ชุมชน โดยการจัดทำทำเนียบช่าง เพื่อเป็นเกียรติประวัติแก่ผู้สืบทอดงานช่างฝีมือต่อไป

๖. การเผยแพร่แลกเปลี่ยนและแบ่งปันองค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมการทำบาตรบ้านบาตรโดยการใช้สื่อและวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน รวมไปถึงประเทศอื่น ๆ

๗. การประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้ความรู้เรื่องการทำบาตรบ้านบาตร และการใช้บาตรพระที่ถูกต้องตามหลักพระวินัย เพื่อให้การทำบาตรบ้านบาตรยังคงอยู่ต่อไป

๘. พัฒนาชุมชนบ้านบาตรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการให้ความรู้และเผยแพร่การผลิตบาตรที่ถูกต้องตามหลักพระวินัยให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ โดยจะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เช่น ศาลพ่อปู่ เตาสูบ บ่อน้ำ สถานที่เป่าแล่น-บาตร และสถานที่เผาบาตร เป็นต้น

๙. การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์มรดกภูมิปัญญาการทำบาตรบ้านบาตร เพื่อเป็นสถานที่ที่ใช้ในการเก็บรวบรวม สงวนรักษา สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้า ศึกษาวิจัย และเพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน ซึ่งจะสร้างความรู้และความภูมิใจให้กับคนในชุมชนด้วย

๑๐. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาการทำบาตรอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านสถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ เพื่อให้การทำบาตรบ้านบาตรได้มีโอกาสแสดงให้บุคคลทั่วไปได้ทราบข้อมูล และมีโอกาสได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับบุคคลที่สนใจ ซึ่งจะทำให้การทำบาตรบ้านบาตรเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ยังคงอยู่

ส่วนที่ ๔ สถานภาพปัจจุบัน

๑. สถานะการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

- ☐ มีการปฏิบัติอย่างแพร่หลาย
- ☑ เสี่ยงต่อการสูญหายต้องได้รับการส่งเสริมและรักษาอย่างเร่งด่วน
- ☐ ไม่มีการปฏิบัติอยู่แล้วแต่มีความสำคัญต่อวิถีชุมชนที่ต้องได้รับการฟื้นฟู

๒. สถานภาพปัจจุบันของการถ่ายทอดความรู้และปัจจัยคุกคาม

๑. สภาพปัจจุบัน ทุกวันนี้บาตรบ้านบาตร ยังคงเป็นที่นิยมอยู่พอสมควร สำหรับผู้ที่รู้ถึงคุณค่าของงานฝีมือ มีคนมาสั่งทำบาตรอยู่เป็นประจำ โดยผู้ที่มาสั่งทำมีทั้งพระสงฆ์ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพระสงฆ์สายธรรมยุตที่มีความเคร่งครัดในพระวินัย และประชาชนทั่วไปที่ซื้อเพื่อเตรียมไว้ใช้เมื่อจะบวช ซื้อเป็นของที่ระลึกฝากผู้อื่น และซื้อเพื่อถวายแด่พระสงฆ์ นอกจากนี้ยังมีชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวและที่ตั้งใจมาซื้อโดยเฉพาะ ลักษณะการซื้อขายจึงไม่ค่อยมีพ่อค้าคนกลางมารับไปขายต่อ ดังนั้นตามร้านขายเครื่องสังฆภัณฑ์ทั่วไปจึงมีแต่เพียงบาตรปั๊มเท่านั้น

๒. ปัจจัยคุกคาม

๒.๑ การใช้เครื่องจักรในการผลิตบาตรเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เนื่องจากต้นทุนของการทำบาตรปั๊มในโรงงานอุตสาหกรรมมีต้นทุนที่ต่ำกว่าและให้ผลผลิตในปริมาณที่มากกว่าเมื่อเทียบกับการทำบาตรแบบภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้านบาตรที่ต้องอาศัยเวลาและต้นทุนสูง ดังนั้นปัจจัยหลักที่ทำให้หัตถกรรมการทำบาตรเหล็กแบบดั้งเดิมลดน้อยถอยลงไป ก็คือการมีบาตรปั๊มเข้ามาแทนที่เมื่อราว ๓๐ ปีที่ผ่านมาและมีส่วนแบ่งการตลาดเป็นส่วนใหญ่ เป็นที่ต้องการของพ่อค้าคนกลางมากกว่า ช่างทำบาตรจึงไม่สามารถหากำไรจากการขายส่งได้ บางคนก็ละทิ้งอาชีพช่างทำบาตรไปประกอบอาชีพอื่น

๒.๒ การขาดแคลนช่างทำบาตรที่มีความประณีต ปัจจัยคุกคามอีกอย่างหนึ่งของการทำบาตรบ้านบาตร คือ ฝีมือของช่างในปัจจุบันไม่สามารถทำบาตรได้ละเอียด ประณีต เท่ากับช่างฝีมือสมัยก่อน

๒.๓ ประเพณีการอุปสมบทที่เปลี่ยนแปลงไป ในสังคมสมัยใหม่ไม่ได้บวชเพื่อศึกษาหาความรู้เหมือนในอดีต แต่เพียงเพื่อรักษารูปแบบธรรมเนียมและตอบสนองความเชื่อคติโบราณเท่านั้น การอุปสมบทในสมัยใหม่จึงเป็นการอุปสมบทในระยะสั้น ๆ เช่น ๓ วัน หรือ ๗ วัน เป็นต้น การบวชในระยะสั้น ๆ ดังกล่าวมีผลทำให้ผู้คนตัดสินใจซื้ออัฐบริขารในราคาถูก ซึ่งบาตรเหล็กของชุมชนบ้านบาตรมีราคาที่สูงกว่า เนื่องจากวัสดุและคุณภาพ แต่ไม่สามารถแข่งขันด้านราคากับโรงงานอุตสาหกรรมได้ ซึ่งมีราคาที่ถูกและหาซื้อได้สะดวกกว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคม จึงมีผลกระทบที่สำคัญต่อภูมิปัญญาการทำบาตร

๒.๔ การนำบาตรไปใช้งานผิดวัตถุประสงค์ การทำบาตรเพื่อเป็นของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวถือเป็นภัยคุกคามอย่างหนึ่งที่อาจทำให้บาตรของชุมชนบ้านบาตรลดคุณค่าลง เนื่องจากนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวต่างชาติอาจนำบาตรไปใช้ผิดวัตถุประสงค์จนเกิดความไม่เหมาะสม

๒.๕ ขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญาที่เป็นเยาวชนรุ่นใหม่ ปัจจุบันภูมิปัญญาการทำบาตรบ้านบาตรอยู่กับกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากเยาวชนรุ่นใหม่มีความอดทนน้อย และคิดว่าไปทำงานอย่างอื่นสบายกว่า ไม่ต้องมาลำบากทำบาตร เพราะมีหลายขั้นตอน และต้องอาศัยความชำนาญและความประณีตมาก

๒.๖ ระยะเวลาในการเรียนรู้และฝึกฝน การที่จะสามารถทำบาตรได้อย่างมีคุณภาพ ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และฝึกฝน ต้องมีใจรักและมีความอดทน เยาวชนรุ่นใหม่ซึ่งต้องการความรวดเร็วในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จึงไม่สนใจการทำบาตร ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสืบทอด

๓. รายชื่อผู้สืบทอดหลัก

รายชื่อบุคคล/หัวหน้าคณะ/กลุ่ม/สมาคม/ชุมชน	อายุ/อาชีพ	องค์ความรู้ด้านที่ได้รับการสืบทอด/จำนวนปีที่สืบทอดปฏิบัติ	สถานที่ติดต่อ/โทรศัพท์
นายหิรัญ เสือศรีเสริม	๕๙ ปี/ประธานชุมชนบ้านบาตร	การทำบาตร	๓๘ ซ.บ้านบาตร ถ.บริพัตร แขวงสำราญราษฎร์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๖-๘๙๒-๓๖๖๐
นางมยุรี เสือศรีเสริม	๖๑ ปี/ช่างแล่นบาตร	การแล่นบาตร	๘๔/๕ ซ.บ้านบาตร ถ.บริพัตร แขวงสำราญราษฎร์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๙-๐๐๒-๕๙๓๑

รายชื่อบุคคล/หัวหน้าคณะ/กลุ่ม/สมาคม/ชุมชน	อายุ/อาชีพ	องค์ความรู้ด้านที่ได้รับการสืบทอด/จำนวนปีที่สืบทอดปฏิบัติ	สถานที่ติดต่อ/โทรศัพท์
นางอารีย์ สายรัดทอง		ช่างทำบาตรชุมชนบ้านบาตร	๑๖/๑ ซ.บ้านบาตร ถ.บริพัตร แขวงสำราญราษฎร์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๖-๙๐๗-๔๗๒๘
นางกฤษณา แสงไชย	๖๗ ปี/ ช่างทำบาตร	ช่างทำบาตรชุมชนบ้านบาตร	๔ ซ.บ้านบาตร ถ.บริพัตร แขวงสำราญราษฎร์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๕-๙๑๙-๒๖๐๗
นายสมศักดิ์ บัณชาต	๖๔ ปี/ ช่างเจียบาตร ลายบาตร	ช่างทำบาตรชุมชนบ้านบาตร	๑๔ ซ.บ้านบาตร ถ.บริพัตร แขวงสำราญราษฎร์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เบอร์โทรศัพท์ ๐๒-๖๒๑-๒๖๓๕

<u>ส่วนที่ ๕ การยินยอมของชุมชนในการจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม</u>

ชื่อ-สกุล นายหิรัญ เสือศรีเสริม

สถานภาพที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ประธานชุมชนบ้านบาตร, ช่างทำบาตร

ขอรับรองข้อมูลตามเอกสารคำขอเสนอฯ และยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลและนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ลงชื่อ .....

(นายหิรัญ เสือศรีเสริม)

วันที่ .....

<u>ส่วนที่ ๖ ภาคผนวก</u>

๑. เอกสารอ้างอิง

ปริศนา มัชฌิมา, ณัฏฐา ผิวมา, ศิริลักษณ์ หล่อพันธ์มณี, และ นางกฤษณา แสงไชย (๒๕๕๘). *การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร.* กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

สุนีย์ ภัทรเจียรพันธุ์. (๒๕๕๖). *การจัดแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทำบาตร กรณีศึกษาร้านหัตถกรรมไทยโบราณ.* การค้นคว้าแบบอิสระมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม.

๒. รูปภาพ พร้อมคำอธิบายใต้ภาพ (แนบอยู่ด้านหลัง)

๓. ข้อมูลภาพถ่าย ข้อมูลภาพเคลื่อนไหว หรือข้อมูลเสียง

☑ ข้อมูลภาพถ่าย ได้แก่ .....

☐ ข้อมูลภาพเคลื่อนไหว ได้แก่ .....

☐ ข้อมูลเสียง ได้แก่ .....

๔. ข้อมูลผู้เสนอ

ชื่อ-สกุล .....นางสาวธิดารัตน์ อภิเดช.....

หน่วยงาน .....นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา.....

เลขที่ .....๓/๑๔๘..... อาคาร .....-.....หมู่ .....- ..... ซอย...สวรรคโลก ๑.... ถนน ....สวรรคโลก.....

แขวง/ตำบล .....สวนจิตรลดา..... เขต/อำเภอ....ดุสิต..... จังหวัด .....กรุงเทพมหานคร.....

รหัสไปรษณีย์ .....๑๐๓๐๐.....มือถือ .....๐๖๑-๗๗๐๗๒๔๓.....

๕. ข้อมูลผู้ประสานงาน

ชื่อ-สกุล .....นายวัชรินทร์ ธีรานุสนธิ์.....

มือถือ ....๐๘๖-๖๖๐๗๔๘๒.....

****

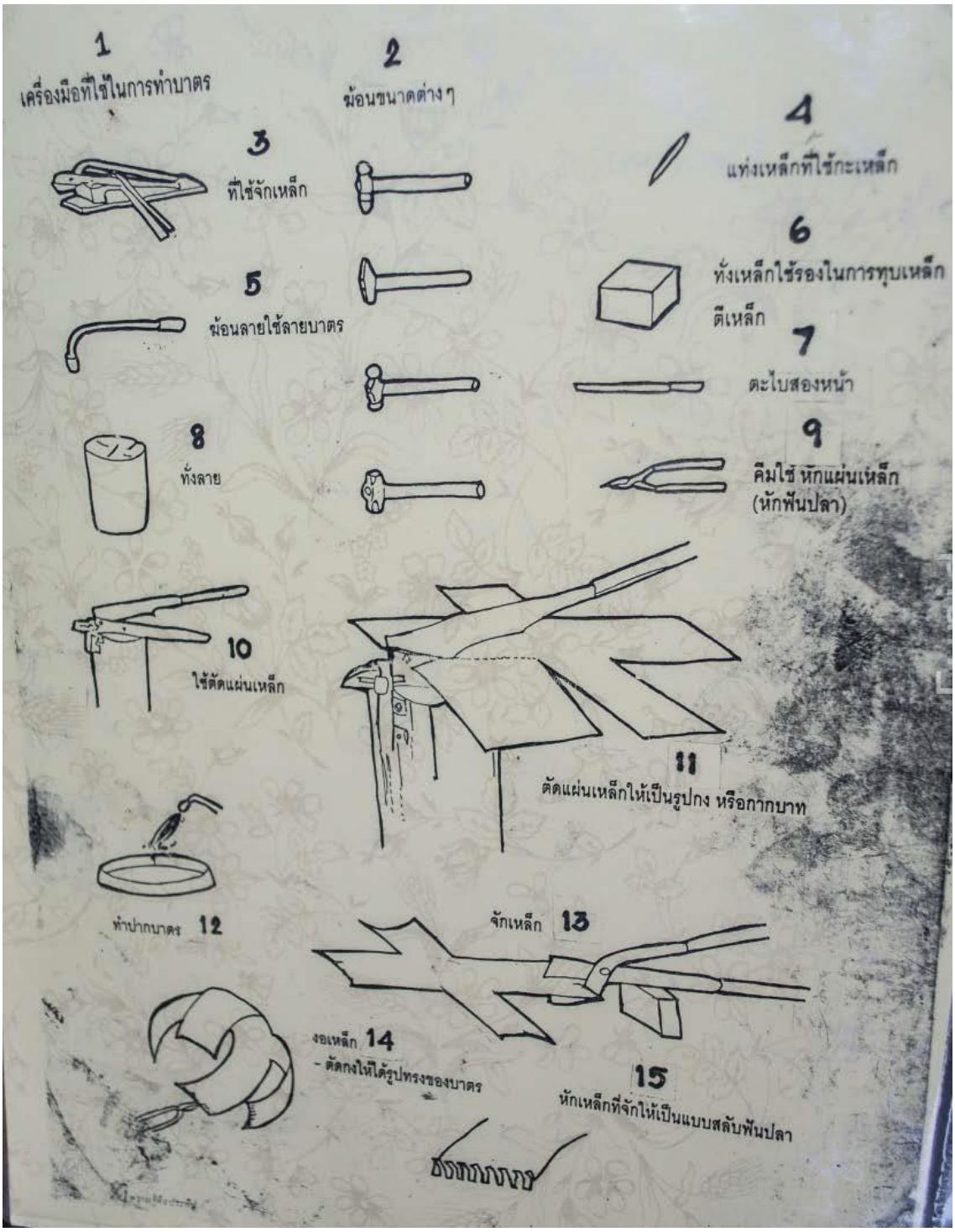

ชุมชนบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
ผู้ถ่ายภาพ : นางสาวธิดารัตน์ อภิเดช
วัน/เดือน/ปีที่ถ่าย : ๙ มี.ค. ๒๕๖๑

ชุมชนบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
ผู้ถ่ายภาพ : นางสาวธิดารัตน์ อภิเดช
วัน/เดือน/ปีที่ถ่าย : ๒ มิ.ย. ๒๕๖๑

เครื่องมือการทำบาตร

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ท่อสูบ เป็นเครื่องใช้ในการทำบาตรสมัยโบราณ เมื่อชาวบ้านเลิกทำบาตรแล้ว จึงนำมาบูชา
ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ประชาชนทั่วไปที่มาซื้อบาตรที่ชุมชนบ้านบาตร
ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

บาตรเหล็กอายุกว่า ๑๐๐ ปี ที่มีความหนามาก
ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

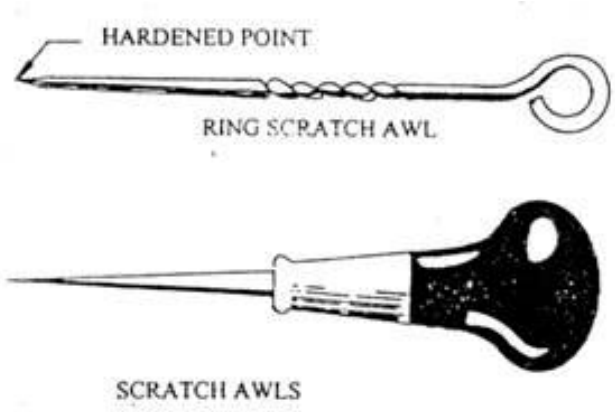

ค้อนขนาดต่างๆ
ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

คีมใช้สำหรับหักเหล็ก (หักฟันปลา)

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

แท่งเหล็กใช้สำหรับขีดกะเหล็ก

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ทั่งเหล็ก ใช้สำหรับรองในการทุบเหล็กและตีเหล็ก

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

กรรไกร หรือกรรไกรมอญ ใช้สำหรับการจักเหล็ก
ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ค้อนลาย ใช้สำหรับทำลายบาตร
ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ทั่งลาย ใช้สำหรับเป็นที่รองรับส่วนโค้งของขอบบาตรเพื่อทำลายบาตร

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

กรรไกรญวน ใช้สำหรับตัดแผ่นเหล็ก

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ลูกกะล่อน

ใช้สำหรับรองรับในการทำบาตรและตีบาตร

ลูกกะล่อนที่ใช้มีหลายขนาด

ขึ้นอยู่กับขั้นตอนว่าต้องการความละเอียดมากน้อยเพียงไร

เช่น การตีบาตร ก็ต้องใช้ลูกกะล่อนที่เรียบละเอียดมากที่สุด

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

เตา ใช้สำหรับเป่าแล่น

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ม้าตะไบ ใช้สำหรับตะไบบาตร มีหู ๒ หู

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การทำปากบาตร (ตีขอบ)

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การตัดเหล็ก

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การจักขอบเหล็ก

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การงอเหล็ก เป็นการดัดเหล็กที่จักแล้วให้โค้งได้ลักษณะของบาตร
ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การหักเหล็ก หักเหล็กที่จักไว้ให้เป็นแบบสลับฟันปลาด้วยคีมคีบเหล็ก
หรือเหล็กแหนบเพื่อจะนำไปประกอบเข้ากับปากบาตร
ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การติดกงหรือการประกอบกง
ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การกะหน้าวัว

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การตัดหน้าวัว

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การจักหน้าวัว

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การโค้งหน้าวัว

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การหักหน้าวัว

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การเข้าหน้าวัว

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การหยอดบาตร (การโรยผงประสานทอง)

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การเป่าแล่น (แล่นบาตร)

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การเชื่อมบาตรในปัจจุบัน (อดีตใช้วิธีการแล่นบาตร)

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การยุบมุมบาตร

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การลายบาตร

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การตีบาตร

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การตะไบบาตร
ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

การรมดำ
ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

บาตรที่ผ่านการบ่มจนขึ้นไฮเป็นประกาย
จากปฏิกิริยาของเหล็กกับความร้อน
ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

โครงการเรียนรู้เรื่องบาตร โรงเรียนอนุบาลบ้านบาตร

ที่มา : รายงานวิจัย เรื่อง การทำบาตรของชุมชนบ้านบาตร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

บาตรที่จำหน่ายเป็นของระลึกนักท่องเที่ยว

ผู้ถ่ายภาพ : นางสาวธิดารัตน์ อภิเดช

วัน/เดือน/ปีที่ถ่าย : ๒ มิ.ย. ๒๕๖๑